

“ЦАЦКІ” АГНІІ БАРТО ПА-БЕЛАРУСКУ

Г.С. Вячорка, XI “А” клас

Навуковы кіраўнік – Л.А.Райчук, настаўнік беларускай мовы і літаратуры
Дзяржаўная ўстанова адукацыі “Сярэдняя школа № 1 г. Пінска”

Дзіцячыя вершы Агніі Барто – літаратура навывраст для ўсіх пакаленняў: вывучыўшы іх ў дзіцячым садзе, памятаюць да сівых валасоў.

Анатоль Алексін

Творы Агніі Барто любімыя і папулярныя не ў адным пакаленні дзяцей, станоўчы ўплыў вершаў выдавочны і даўно даказаны, яе зборнік “Цацкі” – адзін з самых стабільна прадаваемых ў кнігарнях. Аднак вершаў гэтай славутой паэткі ў перакладзе на беларускую мову – нязначная колькасць. Таму можна лічыць актуальным і мэтазгодным пераклад гэтых твораў на родную мову для развіцця беларускага мыслення і маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту.

Вершы з цыкла “Цацкі”, як і многія іншыя, сталі хрэстаматыійнымі ўрокамі гуманізму для малых, дзякуючы сюжэтам, якія завершаны ў рамках своеасаблівых лірычных мініячюр.

Больш не трэба гаспадыні зайка – Зайку бросила хозяйка –

Сам пад дожджыкам ды лаўка.

Под дождём остался зайка.

Злезці ён адтуль не мог –

Со скамейки слезть не мог,

Увесь да нітачкі прамок.

Весь до ниточки промок.

Гэты верш дапамагае перажыць адносіны да цацкі як здраду сябру. Нядбайнай і жорсткай “гаспадыні” плюшавага зайчыка паэтэса супрацьпастаўляе другі маленькі персанаж, які і пасля таго, як мядзведзік страціў лапку, працягвае гуляць з ім “з-за таго, што ён любімы”.

Упусцілі мишку на падлогу,

Уронили мишку на пол,

Адарвалі лапку ў нябогі.

Оторвали мишке лапу.

Але я яго не кіну –

Всё равно его не брошу –

З-за таго, што ён любімы.

Потому что он хороший.

Барто паказвае дзіцячыя маральныя пачуцці, якія тут выпрацоўваюцца не павучаннем дарослых, а зносінамі з цацкай. [2, с. 285].

Асобая значнасць вершаў паэтэсы – гэта мова, яна настолькі простая, наколькі гэта магчыма. Барто ўзнавіла лексіку і сінтаксіс дзіцячай мовы, таму яны і гучаць так, “па-дзіцячы”.

Левой, правой!

Левой, правой!

Левой, правой!

Левой, правой!

На парад

На парад

Ідзе атрад.

Идёт отряд.

На парад

На парад

Ідзе атрад.

Идёт отряд.

Барабаншчык

Барабанщик

Вельмі рад.

Очень рад.

Найбольшая канкрэтнасць дасягаецца пры дапамозе дакладнага выкарыстання моўных сродкаў. Нягледзячы на “простасць” мовы, усё роўна ёсць і дынамізм, і завязка, і развіццё, і канфлікт, і кульмінацыя.

Барабаніць,

Барабанит,

Барабаніць

Барабанит

Шмат ужо гадзін

Полтора часа

Падрад!

Подряд!

Левой, правой!

Левой, правой!

Левой, правой!

Левой, правой!

Барабан

Барабан

Ужо дзіравы!

Уже дырявый!

У вершах вельмі смешных сітуацый няма, бо яны разлічаны на дзяцей, якія толькі пачынаюць усведамляць мову, вучацца гаварыць, але менавіта столькі гумару, колькі патрэбна для такіх малых, у цыкле якраз і прысутнічае.

Ну навошта мы рашылі Пакатаць ката ў машыне? Кот катацца не прывык – І кульнуў ён грузавік.	Нет, напрасно мы решили Покатать кота в машине: Кот кататься не привык – Опрокинул грузовик.

Шмат у якіх вершах мае месца і неабходны для дзіцячай літаратуры фалькларызм. Ён выяўляецца ў характэрнай напеўнасці і структуры [2, с. 294].

Спаць пара! Заснуў бычок, Лёг ў каробку на бачок. Сон салодкі мішка сніць, Толькі слон ніяк не спіць. Галавой ківае слон – Так сланісе шле паклон. Фальклорныя і гуманістычныя ідэі ярка выражаны і ў вершы-паэме “Манечка. Хто, хто У пакоіку жыве? Хто, хто Разам з сонейкам ўстае?	Спать пора! Уснул бычок, Лёг в коробку на бочок. Сонный мишка лёг в кровать, Только слон не хочет спать. Головой кивает слон, Он слонихе шлёт поклон. В этой комнате живёт? Кто, кто Кто, кто Вместе с солнышком встаёт?

Цэлы дзень пяе шчыгол У клетцы на акне. Трэці год яму пайшоў, А як да кошкі – НЕ! А Маня не баіцца Ні кошкі, ні шчыгла. Шчыглу дала напіцца, А кошку выгнала.	Целый день поёт щегол В клетке на окошке, Третий год ему пошёл, А он боится кошки. А Маша не боится Ни кошки, ни щегла. Щеглу дала напиться, А кошку прогнала.

Гэты верш-паэма, у параўнанні з іншымі вершамі з цыкла “Цацкі”, мае багатую вобразную мову. Трэба выдзеліць метафары і параўнанні, якія развіваюць у дзіцяці ўяўленне і фантазію.

Ходзяць цені ў вышыні, Быццам птушкі ў цішыні Стаямі ляцяць...	Ходят тени по стене, Будто птицы в тишине Стаями летят...

Тут ужо ёсць больш складаныя сінтаксічныя элементы, якія ўключаюць у сябе некалькі граматычных асноў, розныя звароты і іншыя канструкцыі.

Гэта Манечка прачнулася, Туды-сюды павярнулася, Адкінула коўдру – На ножкі стала роўна!	Это Машенька проснулась, С боку на бок повернулась И, откинув одеяло, Вдруг сама на ножки встала.

Максімальная канкрэтнасць у гэтым вершы выяўляецца ў апісанні некаторых, здавалася б, звычайных працэсаў, якія ў дадзенай сітуацыі для дзіцяці становяцца сапраўдным здарэннем.

Гадзіннік адстукаў восем. Зараз сціхне дом. Зараз хусткай завесім Клетку са шчыглом.	Часы пробили восемь, Сейчас затихнет дом. Сейчас платок набросим На клетку со щеглом.

Барто сцвярджала, што ў вершах для дзяцей павінен пераважаць гукавы прынцып рыфмоўкі перад графічным [3, с. 325]:

Наша Таня моцна <i>плача</i> : Выпусціла ў рэчку <i>мячык</i> . – Цішэй, Танечка, не <i>плач</i> : Не патоне ў рэчцы <i>мяч</i> .	Наша Таня громко <i>плачет</i> : Уронила в речку <i>мячик</i> . – Тише, Танечка, не <i>плачь</i> : Не утонет в речке <i>мяч</i> .

Запамінальнасці вершаў, ужыванню ў паўсядзённых зносінах спрыяе іх афарыстычнасць: “Мы з Тамарай ходзім парай”, “Наша Таня гучна плача, выпусціла ў рэчку мячык...”. Гэтыя выразы, ужо даўно сталі фальклорам.

Пры перакладзе вершаў увесь час неабходна было атаясамлівацца з аўтаркай, пэўным чынам пераўвасабляцца ў яе, а таксама памятаць, што “Слова ўпаяна ў радок, а радок, вылучаны са страфы, ужо не дышае, ды і сама страфа жыве, толькі належачы да цэлага верша” [3, с. 80].

Можна сцвярджаць, што асаблівасці вершаў “Цацкі”: адпаведнасць прынцыпам дзіцячай літаратуры, захаванне роўных адносін з маленькім чытачом, узнаўленне мовы, на якой размаўляюць малыя, пры перакладзе на беларускую мову паспяхова захаваны.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Барто, А.Л. Игрушки / А.Л. Барто. – Москва: ООО «Издательство «Фламинго»», 2008. – 45 с.
2. Жизнь и творчество Агнии Барто: Сборник / Оформ. Б. Кыштымов. – Москва, 1989. – 312-336 с.
3. Чарот І.А. Тэорыя і практыка мастацкага перакладу: вучэбны дапаможнік па курсу “Тэорыя і практыка перакладу” / І.А. Чарот. – Мінск 2010. – 86 с.
4. Колос Я., Крапива К., Глебка П. Русско-белорусский словарь / Я. Колос, К. Крапива, П. Глебка. Т.3. – Минск: “Белорусская Энциклопедия” имени Петруся Бровки Министерства информации Республики Беларусь, 1993. – 2205 с.